

فلسفه علم، فلسفه دین شناخت پیشرفت

ابراهیم آزادگان^۱

چکیده

تغییرات پدیدآمده در باب مسئله تغییر و رشد، به دلیل جهان بینی جدیدی است که در انسان جدید اتفاق افتاده است. این تغییر جهان بینی، لوازمی دارد که حاضر به پذیرش آن نیستیم. حال در مواجهه با جهان جدید و انسان معاصر، چالشی به وجود آمده است و آن اینکه، به اعتباری، انسان به جای خدا، در جهان نشسته است و در عین حال، ما همچنان سعی در حفظ خداوند داریم؛ چون مسلمانیم. به این ترتیب، تمام مسئولیت بر دوش انسان قرار می گیرد و در عین حال، آزادی عمل پیدا می کند و به تبع آن، مفهوم حق، دموکراسی، حقوق بشر و... پدیدار می شود. در گذشته، به واسطه عبدبودن، به خداوند متصل بودیم؛ ولی انسان در جهان جدید، مقام خلیفه الهی را از دست داده است. تئوری جمهوری اسلامی، درصدد جمع میان این دو، در سیاست بوده است. راه جمع کردن میان این دو، بازگشت به مفهوم ارزش و کرامت است. بدون انگیزه رفاه و با انگیزه عبودیت و تئولوژی، هرگز پیشرفت علم تجربی، با این سرعت حرکت نمی کرد. از دو نوع عقل *reason* و عقل *intellect* استفاده می کنیم. هرچه در علم تجربی و در پس آن، در تکنولوژی، به پیش برویم، نگاه ما نسبت به متغیرهای جهان تغییر پیدا می کند. به این ترتیب، با تغییر پارادایمی روزانه، نسبت به خداوند و جهان و برداشت نسبت به متن مقدس مواجه هستیم. همان منطقی که در فرآیند تجربه پذیری شناخت وجود دارد، در ذیل فهم دینی به کار برده می شود؛ با این شرط که در فضای *morality* تنفس کند. اگر از فضای *morality* بیرون بیاییم، از درون دین، جریانی شبیه داعش تولید می شود. هرگونه فهمی برای برنامه ریزی توسعه ای که انگیزه مبنا و کارکرد و مقصد اخلاقی داشته باشد، مجاز است و منعی برای آن وجود ندارد.

دین، روش حرکت به سمت انسان کامل شدن است. دین با توسعه دانش انسانی همخوان است، به شرط اینکه انسان اخلاقی، دست به تجربه بزند. با این نگرش، مجوز ظهور ایدئولوژی داده نمی شود. مسلماً امر اخلاقی، فربه تر از ایدئولوژی است. متدولوژی این پارادایم، متدولوژی انسان ساز است. برای اینکه بتوانیم *Etical Community* و جامعه اخلاقی ایجاد کنیم، نیازمند آموزش هستیم. پس از ایجاد جامعه اخلاقی می توانیم از علم دینی صحبت کنیم. تا زمانی که نتوان جامعه اخلاقی درست کرد، نمی توان از علم دینی صحبت کرد. اخلاق، پایگاه اپیستمیک دارد و رابطه انسان و جهان و رابطه انسان و خداوند را در نظر گرفته است.

واژگان کلیدی: فلسفه علم، جهان مدرن، علم و دین، علم تجربی، دین و توسعه، اخلاق.

^۱. عضو هیئت علمی دانشگاه صنعتی شریف.